

Bilfeber

Helge Ängeslevä

I mitten av femtiotalet drabbades Sverige av bilfeber. De finska invadrarna smittades av samma sjuka. Kvinnorna fick jobb på fabriker som aldrig förut anställt kvinnor. Fagersta bruk anställde kvinnor på alla avdelningar utom smältverket. Även finnarna var så bilberusade att varhelst några träffades pratade man om bilar, bilskolor och uppkörningar.

Bilhandlarna hade blomstrande dagar. Begagnade bilar var precis det finnarna köpte. Priset slogs fast med förbundna ögon och finnarna betalade, deras käringar hade ju jobb på bruket. Deras löner användes till att köpa bilar och till bilutgifter. Somliga familjer skaffade barnvakter från Finland, men alla lyckades inte med det. Man började se sk nyckelbarn på gatorna. De bildade små gäng som inte alltid hade det bästa rykte. Problem födde problem. Grannarna köpte en Volka, bytte den mot en Volvo, då började den nästa redan drömma om en Merca, och växelkarusellen var igång.

– Hur mycket? frågade Isomäki när Perälä körde in på gården med en nästan ny Opel.

Bild:Aapi Lohinivans kollektion

Denna bilhandel krävde mer pengar än karusellen i Fagersta, alldeles i början; när en köpte manchesterbyxor, gjorde alla andra likadant.

- Arton, svarade Perälä och lyfte upp motorhuv.
- Det är väl det vanliga, och fyrtio procent i handen.
- Det är många som spikar här. Han fortsatte att titta på motorn men rörde ingenting.
- Några motorstopp på en skogsväg, så börjar du känna kärran din.

Han visste med säkerhet att Perälä inte begrep mera på bilar än att sista hundringen gått till handpenningen och att han skuldat sig för ett och ett halvt år framöver. På arbetsplatsen spreds nyheten omedelbart att Perälä köpt en Rekord vars vägmätare bara visade på åttatusen körda mil.

- Det ante mig , att Perälä skulle köpa en bättre kärra, han som fört sådan låda om Isomäkis lfa. Dom bor ju i samma trappa, sa Koskinen till Leppäkoski och fortsatte att bända loss gjötet med sitt spett. Gjötet hade fastnat på rullbandet och ville inte lossna.

- Äntligen loss, sa Koskinen och torkade svetten ur pannan. Gjötet hade en temperatur på ettusenettundraåttan i grader.
- Du kör bara omkring med en ny Volvo du, fortsatte Leppäkoski.
- Den gången man köper en bil så köper man en riktig.Finnarna har ju det felet att de köper begagnade utländska märken. Oftast är de i så dåligt skick att man får börja reparera så fort man kört hem med dem. Och andrahandsvärdet. Efter att man i ett och ett halvt års tid trasslat med sina låneväxlar, är bilen så slut att den får bogseras till skroten.
- Det handlar om pengar när man köper en ny Volvo.
- Jag tycker så här: ingen bil förrän man får en riktig kärra under sig. Vad är det för glädje med skrothögar, som varje dag riskerar att falla i bitar.
- Alla har inte samma ordning på ekonomin som du.Kärringen din har jobbat i åratal och inga barn har du. Sprit köper du heller aldrig.Då är det väl ingen konst att snacka som du gör, sa Leppäkoski.
- Jag tycker att det är vansinne att köpa bilar på skuld. Och så sticker man till Finland och visar dem, och de fattiga släkterna tror att Sverige är guldlandet för alla.
- Vi hade väl inte gett oss av om vi inte varit lite malliga av oss, sa Leppäkoski igen.
- Förståndet får väl dra någon gräns åt malligheten.
- Jag känner en Fagerstafinne som vågade säga ärligt precis som det var när han köpte bilen. Jag menar Repa Sinkkonen. Han har fyra barn och sa till jobbarkompisarna:Förut fick ungarna be om pengar,men fick inget.Nu är det förbjudet att be också.
- Jag undrar ändå över hur folk kan skaffa sig så mycket bilar, sa Koskinen.
- Det är väl inget att undra över. Se dig om vid bruket när skiftet går hur många mammor som kommer ut, vars ungar väntar med nyckeln om halsen.Undra hellre över hur länge de stackars mammorna orkar öka på bilkön. Mammorna, som oftast drar tyngsta lasset vad gäller bilen, hinner knappt sitta i den annat än några dagar under semestern, fast de offrat mest för bilen under hela året.
- Så är det kanske, medgav Koskinen.
- Så är det. Det är familjer som du som är måttet på den svenska välfärden. Här finns hundratusentals barnlösa familjer, där båda två jobbar på fabriken. De bor i nya villor och byter bil så ofta att fabriksgarantin inte hinner gå ut. De gör utlandsresor, lever som kungar på semesterhoteller. Ingen frågar hur den familjen mår, som har en modern bostad,bil,fyra barn och mannen som ensam jobbar. Till och med försäljarna ber om ursäkt om de råkar ringa på dörren hos en sådan familj, slutade Leppäkoski.

Översättning Anita Sällberg

Publicerad tidigare i en bok som på finska heter "hitsikissa hiipii uniin, ruotsinsuomalaisten metallityöläisten kertomuksia pakkosulautuksen vuosilta".

(övers. ca "om natten smyger svetsloppan in i sömnen, sverigefinska metallarbetarnas berättelser om tvångassimileringens tidevarv.")

Redaktion/toimiutus Erkki Vuonokari och Juhamatti Pelkonen

Kuvatyö/Bildarbete Markku Huovila

Stockholm 1989

